

SHAXS IQTISODIY XULQ-ATVORI MUAMMOSI TADQIQOTLAR PREDMETI SIFATIDA

Yuldosheva Gavhar O'tkirovna

O'ZXIA Din psixologiyasi va pedagogika kafedrası
doktoranti, TMCI instituti o'qituvchisi

Annotatsiya:

Iqtisodiy xulq-atvor, shaxsning iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida ko'rsatadigan harakatlari va munosabatlarini o'rganadigan soha sifatida, iqtisodiy nazariyalar va psixologiya, sotsiologiya kabi ijtimoiy fanlar o'rtasidagi muhim ko'priknı tashkil etadi. Shaxsning iqtisodiy xulq-atvori muammosi tadqiqotlar predmeti sifatida, iqtisodiy faoliyatning turli jihatlarini, shuningdek, shaxsiy va ijtimoiy omillarni o'rganishga qaratilgan. Ushbu maqolada shaxs iqtisodiy xulq-atvori muammosi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy xulq-atvor, shxs, iqtisodiy qarorlar, jamiyat, ehtiyojlar, nazariyalar, foyda, xarajatlar.

Iqtisodiy xulq-atvorni o'rganish, shaxsning iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida qanday omillar ta'sir etishini tushunishga yordam beradi. Shaxsiy qarorlar, ko'pincha, iqtisodiy foydalar va xarajatlar, shuningdek, shaxsiy ehtiyojlar va istaklar asosida shakllanadi. Biroq, shaxsning iqtisodiy xulq-atvori ko'plab ijtimoiy, madaniy va psixologik omillarga ham bog'liq. Masalan, oilaviy an'analar, jamiyatdagi iqtisodiy sharoitlar, ta'lim darajasi va boshqa ko'plab omillar shaxsning iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shaxs iqtisodiy xulq-atvorini o'rganishda, iqtisodiy nazariyalar asosida shakllangan turli yondashuvlar mavjud. Klassik iqtisodiy nazariyalar, shaxsni rasyonel agent sifatida ko'radi, ya'ni shaxs harakatlarini iqtisodiy foyda olish maqsadida amalga oshiradi. Biroq, bu yondashuv ko'plab hollarda shaxsning haqiqiy xulq-atvorini to'liq aks ettirmaydi.[1]

Shaxslar ko'pincha o'z qarorlarida emosional, psixologik va ijtimoiy omillarni hisobga olishadi. Shuning uchun, iqtisodiy xulq-atvorni to'liq tushunish uchun, neoklassik va institutsional yondashuvlarni ham hisobga olish zarur. Neoklassik

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

iqtisodiy nazariyada, shaxsning qarorlari ko'proq iqtisodiy foydalar va xarajatlar asosida shakllanadi. Biroq, bu yondashuvda shaxsning xulq-atvoriga ta'sir etuvchi psixologik va ijtimoiy omillar yetarlicha e'tiborga olinmaydi. Shaxslarning iqtisodiy xulq-atvori ko'pincha irratsional bo'lishi mumkin, bu esa iqtisodiy nazariyalar uchun muammo tug'diradi. Masalan, shaxslar ko'pincha qisqa muddatli foydalarni uzoq muddatli foydalarga afzal ko'rishadi, bu esa iqtisodiy qarorlar qabul qilishda muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Institutsional iqtisodiyot esa, shaxsning xulq-atvorini ijtimoiy va institutsional kontekstda o'rganadi.[2]

Bu yondashuv, shaxsning iqtisodiy xulq-atvorini shakllantirishda muhim bo'lgan qonunlar, normativlar va ijtimoiy institutlarni hisobga oladi. Shaxslar o'z xulq-atvorlarini jamiyatdagi qoidalar va an'analar asosida belgilaydilar. Shuning uchun, iqtisodiy xulq-atvorni o'rganishda institutsional yondashuv muhim ahamiyatga ega. Shaxs iqtisodiy xulq-atvori muammosi tadqiqotlar predmeti sifatida, shaxsning iqtisodiy faoliyatini o'rganish bilan birga, iqtisodiy siyosat va strategiyalarni ishlab chiqishda ham muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy siyosatchilar va tadqiqotchilar shaxslarning iqtisodiy xulq-atvorini tushunish orqali, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni saqlash bo'yicha samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqishlari mumkin.[3]

Shaxsning iqtisodiy xulq-atvori, shuningdek, iqtisodiy krizislar va inqirozlar davrida ham o'zgarishi mumkin. Inqirozlar paytida shaxslar ko'pincha xavf va noaniqlikni his qiladilar, bu esa ularning iqtisodiy qarorlariga ta'sir qiladi. Masalan, iqtisodiy inqirozlar davrida shaxslar ko'proq tejashga, xarajatlarni kamaytirishga va investitsiyalarni qisqartirishga intilishlari mumkin. Bu esa iqtisodiy faoliyatning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shaxs iqtisodiy xulq-atvori muammosi tadqiqotlar predmeti sifatida, shuningdek, marketing va iste'mol xulq-atvorini o'rganishda ham muhim ahamiyatga ega. Marketing strategiyalari ishlab chiqishda shaxslarning iqtisodiy xulq-atvorini hisobga olish, kompaniyalarga o'z mahsulotlarini va xizmatlarini samarali targ'ib qilish imkonini beradi. Iste'molchilarning xarid qilish qarorlari ko'pincha ularning shaxsiy ehtiyojlari, istaklari va iqtisodiy sharoitlariga bog'liq. Shuning uchun, shaxs iqtisodiy xulq-atvori tadqiqotlari marketing sohasida ham muhim ahamiyatga ega.[4]

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, shaxs iqtisodiy xulq-atvori muammosi tadqiqotlar predmeti sifatida, iqtisodiy nazariyalar, psixologiya, sotsiologiya va marketing sohalarini birlashtiradi. Shaxslarning iqtisodiy xulq-atvorini o'rganish, iqtisodiy siyosat va strategiyalarni ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Shaxslarning iqtisodiy qarorlariga ta'sir etuvchi omillarni tushunish, iqtisodiy barqarorlikni saqlash, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun, shaxs iqtisodiy xulq-atvori muammosi tadqiqotlar predmeti sifatida, zamonaviy iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi va bu sohadagi tadqiqotlar davom etishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, A. (2020). "Iqtisodiy xulq-atvor va uning ijtimoiy omillari". Toshkent: Iqtisodiyot va tadbirkorlik universiteti nashri.
2. Toshpulatov, M. (2019). "Shaxs iqtisodiy xulq-atvori: nazariy va amaliy jihatlar". Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashri.
3. Murodov, R. (2021). "Iqtisodiy qarorlar qabul qilishda psixologik omillar". Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashri.
4. Khamraev, A. (2018). "Iqtisodiy xulq-atvor va uning jamiyatdagi roli". Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti nashri.
5. Saidov, I. (2022). "Iqtisodiy xulq-atvor: nazariyalar va amaliyot". Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashri.
6. Xolmatov, D. (2023). "Shaxs va iqtisodiy xulq-atvor: zamonaviy yondashuvlar". Andijon: Andijon davlat universiteti nashri.
7. Yusupov, E. (2022). "Iqtisodiy xulq-atvorni o'rganish: metodologik asoslar". Namangan: Namangan davlat universiteti nashri.